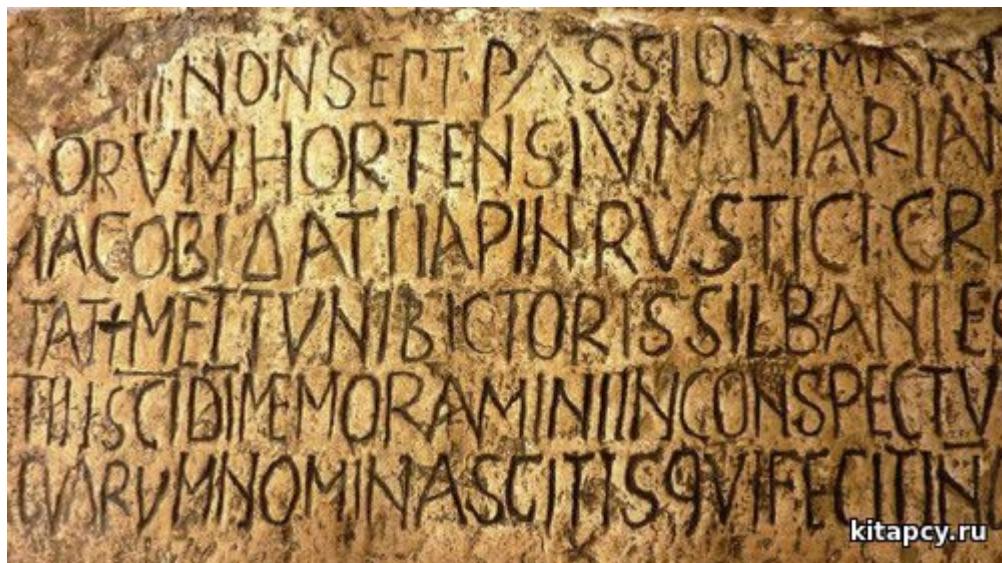

Gadymy Rimde jöhit ýazuw ýadygärlikleri

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gadymy Rimde jöhit ýazuw ýadygärlikleri GADYMY RIMDE JÖHIT ÝAZUW ÝADYGÄRLIKLERİ

«Edýän işlerim bilen geçmiş hakylary äşgär etmäge dyrjaşýaryn, emma meniňem jogap tapyp bilmeýän, garaňkylykda galýan gaty köp soraglarym bar»

Rim mazarystanlyklaryndaky ýazgylar jöhitler barada şindize çenli tapylan iň uly maglumatlar goruny düzýär.

Rim jöhitleriniň dili we atlary hakynda maglumat edinmek bilen birlikde jöhit mazarlaryndaky ýazgylar, jemgyýetiň agzalarynyň gelip çykyşy, raýat we jemagat işleri, aýratynam şahslaryna, kärlerine we maşgalalaryna degişli maglumatlary berýär.

Grek dili Ortaýer deňzi sebitiniň umumy dilidi we diasporadaky jöhit ruhanylarynyň dili bolup höküm sûrensoň, Rimdäki jöhit mazarlaryndaky ýazgylarda-da köp gabat gelýärdi (şuňa çenli subutnamalaryň köpüsi görnetin kemter ýa-da jöhitlere degişli edilmese-de).

«Montewerde» gonamçylygyna çenli uzaýan epigrafiýanyň dörtden üç böleginden gowragy «Torloniýa» gonamçylykdan saklanyp galan ýazgylaryň köpüsi ýaly grek dilindedi.

Bu mazarlarda arameý we ibrany dilleri-de ulanylýardy, emma hiç biri «Wigna Randaniniňkidäki» ýaly ýazylmandyr.

kitapcy.ru

Birnäçe ýazgy iki dildedi. Mysal üçin «Montewerde-de» dördi latyn we gre, üçi grek we ibrany, biri arameý we grek dilinde ýazylypdyr.

Käbir iki dilli daşlarda ýazgynyň hemmesi ikinji dilde gaýtalandy. Beýlekilerinde ýazgy ibrany obrazlarynda «Parahatçylyk» ýa-da «Ysraýla parahatçylyk» ýaly sözler goşulan grekçe sözlerdi.

Haýsy dilde bolanda-da daşlaryň köpüsinde kämahal tekstiň aşagyna çekilen jöhit simwollary bardy.

Jöhit mazarlaryndaky grek dilinde ýazylmadyk ýazgylar köplenç latyn dilindedi, käbir latynça ýazgylar grek elipbiýinde ýazylypdyr.

Latyn dili IV asyryň ortalarynda Rim hristianlarynyň agalyk ediji diline öwrüldi.

Gowy saklanyp galan sami epigrafiýasynyň köpüsü Montewerde-de tapyldy we megerem şol ýerden gözbaş alyp gaýdýar.

1920-nji ýylda Rimiň jöhit mazarlaryny öwrenmäge başlan amerikan klassygy Garri Leon Montewerde mazar ysaratlary iň köp Sami adyny-da öz içine alýanlygyndan bu mazarlaryň täze migrantlar bolan rimli jöhitler üçin soňky dynç alys ýeri bolup biljekdigine ynanýardy ýa-da güýcli hakydası barlar üçin

etniki gelip çykyşlary we jöhit kimligine garaýylarynda iň konserwatiwleridi.

Şeýle-de, XX asyryň ahyrynda ýerasty jöhit mazarlarynyň başga bir alymy Leonard Rutgers sanlara üýtgeşik cemeleşme bilen garady, ýazgylarda dilleriň we etniki atlaryň otnositel ulanylyşynda dürli jemagat toparlarynyň gatnaşyklary hakda netije çykarmagy dogry hasaplatjak derejede statistiki tapawudyň ýokdugy netijesine geldi.

«Randanini» gonamçylgynda-da grek dili agdyklyk edýärdi, emma ol ýerde «Montewerde» we «Torlonia» gonamçylyklarynda tapylanlardan has köp sanly latyn ýazuw ýadygärligi we eko-roman simwoly tapyldy.

Şeýle-de «Randaninä» jaýlanan jöhitlsdiň iň giň gurşawly dört jöhit gonamçylygyna jaýlananlaryň has «rimleşdirilmegi» gerek däldi.

Ilkinji nobatda Rutgersiň aýdyşy ýaly, ýazgylaryň näbelli taryhy, wagtyň geçmegini bilen dili we at ulanyşyndaky üýtgeşmeleri olary öwrenmegini kynlaşdyrýar.

Semitik ýazgylaryň arasynda 1842-nji ýylda Tiber kenaryndan çykarylan Tobias Barzaharona we onuň ogluna degişli (megerem V asyryň soñlarynda) üç dilli ýazuw ýadygärligi bar.

Grek dilinde şeýle ýazylypdyr:

«Bu ýerde Tobias Barzaharona ve Tobias Barzaharonanyň ogly Paregorios ýatyr».

Grekäniň yzyndan latynça ýazylan wersiyasy bar. Jemleýji söz bolsa ibrany dilinde ýazylypdyr: «Parahatçylyk, parahatçylyk, parahatçylyk, parahatçylyk».

Birinjisinden soñ we sondan öñ bir menorah bilen «şalom»

çyzygynyň orasynda bir ýapraj bar. Merhumyň ady Semitik, oglunyň ady Paregorios. Bu «ýorgan» manysyny berýän Menahem ýa-da Nehemýanyň grek dilindäki garşylygydyr.

Grek we latyn dillerindäki tekstlere nokat goýmak hristian we köpgudaýly jynaza baglanyşyklarynda bolşy ýaly populýar, soñsuz ýasaýyşy simwolizirleýän üzüm ýa-da çyrmaşyk ýapraklarydyr.

Bu ýazgy jöhit-rim epigrafiýasynda grek we latyn dilleri bilen birlikde sami adyny ullanmagy we şalomýň dört gezek gaýtalanýandygy sebäpli deñi-taýy ýokdur.

Deñesdirmek üçin wizantiýa döwrüne çenli ulyalyşda galan Günorta Italiýadanyň Wenoziýa diýen ýerindäki jöhit gonamçylygynda grekçs ýazgylar latyn dilindäkiden ep-esli köpdür.

Emma atlaryň köpüsi latynça we galanlarynyň grekçeden has köp sami ady bar.

Geň galdyrmaýan görnüşde diasporada Palestinaňkydan has köp jöhit bolmadyk at bar we Kiçi Aziýadaky Afrodiziasda Rutgers jöhitler üçin «Injil» atlarynyň aýratyn agdyklyk edýändigini bildi.

Umut ATASEWEN,
gadymydünýä taryhcysy.

@atasevenoffica

Şenbe, 12.11.2022 ý. Taryhy makalalar